

ROLAND BARTHES

Barthes'e göre reklamın iletisi üç dizgeden oluşuyor:

- Dilsel ileti,
- Şifrelenmemiş görüntüsel ileti,
- Şifrelenmiş görüntüsel ileti (simge)

- PATES SAUCE PARMESAN A L'ITALIENNE DE LUXE (İtalyan usulü lüks makarna, sos, parmesan peyniri)

Bu yazı dilsel dizgeyi oluşturmaktadır. Bu dizgeyi anlamak için Fransızca'nın şifresini bilmek gerekir.

- *Panzani* sözcüğünün anlamı sadece bir marka adı olduğu için düz anlam katındadır.
- *Ancak, ses imgesinden* dolayı İtalyancayı, yani İtalya'yı çağrıştırdığı için yan anlam katı da vardır.

- Şifrelenmemiş görüntü düzlemi
- Reklamda görüp de hemen tanıdığımız nesnelere: makarna paketi, domates, file, soğan...
- Bu nesnelere resimleri asıllarına benziyor, yani, üstlerinde uzlaşmış göstergelerdir.

- Barthes, *The Photographic Message* ve *The Rhetoric of the Image* adlı çalışmalarında fotoğraf sanatında yananlamın (analitik olarak) temel anlamdan ayırt edilebileceğini tartışır. Fiske de daha sonra bu görüşü “fotoğraf sanatında temel anlam fotoğrafı çekilendir, yananlam ise bunun nasıl çekildiğidir” belirlemesi ile destekler.

- Göstergebilim olası anlamlandırıcı olayları meydana getiren en temeldeki ilkeleri ve ayrımlar dizgesini betimlemeyi hedefler. Göstergebilim, “insan eylemleri ve nesnelere anlama sahip olduğuna göre, bu anlamı üreten bilinçli ya da bilinçsiz bir ayrımlar ve töreler dizgesinin var olması gerektiği varsayımına dayanır” (Culler, 2008: 82).

- Barthes, bu ayrımlar ve töreler dizgesini göstergebilimcinin bakış açısıyla ‘yemek’ örneğinde işler. Parol bütün yeme eylemlerini, langue ise hangi yemeklerin birlikte yenebileceğini veya öğünü oluşturan kurallar dizgesini ifade eder. Başlangıç yemekleri (çorba, salata, meze vb.) sözdizimsel ayırtıları bize verir. Burada sıralanışları belirleyen kurallar vardır. Ana yemek ve sonrasında yenen tatlı arasında yapısal karşıtıklara dayanan bir anlam vardır. Barthes yemek dizgesini ele alan bir göstergebilimcinin görevinin “bir görüğü grubunun bir kültürün üyeleri için anlam taşımasını sağlayan ayrımlar ve töreler dizgesini yeniden yapılandırmak” olduğunu söyler.

- Barthes, dili hem göstergebilimsel dizgenin temeli hem de göstergebilimcinin yegane gerçekliği olarak görür. Çünkü göstergebilimci dil vasıtasıyla dilin dünyayı nasıl ifade ettiğini incelemektedir. Göstergebilimci kültür içerisindeki dizgeleri (moda, yemek vb.) incelediğinde bu dizgelerin içinde tartışılan kodları çözümlmek için dildeki karşıtlıklardan ve adlandırmalardan faydalanır. Barthes, nerede anlam varsa orada dizge vardır sözüyle göstergebilimin alanını genişletmiştir

- Giysi dizgesi ele alındığında buradaki töze göre üç değişik dizge ortaya çıkar. “Yazılı giyside, bir başka deyişle, bir moda dergisinde eklemli dil aracılığıyla betimlenen giyside, ‘söz’ neredeyse yoktur: ‘Betimlenen’ giysi, hiçbir zaman, moda kurallarının bireysel bir uygulaması değildir; dizgeli bir göstergeler ve kurallar bütünüdür. Katışksız bir Dil’dir bu [...] (Yazılı) moda giysisi, giyimsel bildirişim düzleminde Dil’dir, dilsel bildirişim düzlemindeyse Söz’dür.

- Fotoğrafı çekilmiş giysideyse (sorunu yalınlaştırmak için dilsel bir betimlemenin görüntüye eşlik etmediğini varsayıyoruz) Dil her zaman karar verici çevrede oluşturulur, ama bu aşamada bile soyutluğu içinde sunulmaz, çünkü bu türlü giysi her zaman belli bir kadının üstündedir. [...] Giyilen (ya da gerçek) giysideyse [...]

- Giyimsel dili şunlar oluşturur: 1) Parçaların, üstparçaların ya da 'ayrıntılar'ın karşıtlıkları; bunlardaki değişiklikler anlamın değişmesine yol açar (bir bere ya da melon şapka giymek aynı anlama gelmez):

- 2) Parçaların boydan boya ya da dıştan içe aralarında birleşmesini düzenleyen kurallar; giyimsel söz bütün kuralsız yapım olgularını (toplumumuzda pek rastlanmaz artık bu türlü olgulara) ya da bireysel giyinme olgularını (giysinin boyu, temizlik, eskilik derecesi, kişisel düşkünlükler, parçaların özgür birleşimleri) içerir.

- Burada giyim (Dil) ile giyinmeyi (Söz) birleştiren eytişime gelince, dil yetisinininkine benzemez bu” (Barthes, 1979: 17-18). Giyinme giyimden kaynaklansa da giyinme söz konusu olduğunda bu gözlem geçerli değildir ve bunun kendine ait göstergeleri vardır. Günümüz moda dizgesinde hazır giyim giyinmeden önce gelir. Bu durumda hazır giyim terzinin yerini aldığından göstergelerin göstergebilim alanında yayılması bir takım olguları ortaya çıkarır.

- Giysiye gösterge olma özelliğini veren şey giysilere toplum tarafından sayısız anlamların yüklenebilmesidir. Bu şekilde giysi bir örtünme aracı olmaktan çıkar, belli bir kültürün unsuru olduğunu da gösterir. Kültür içerisinde giysi üzerine söylenen sözler, anlam dizgeleri oluştururlar. Bu anlam dizgeleri de sonradan mite dönüşür.

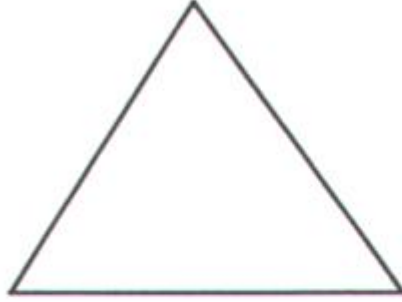
- Barthes dilbilimsel çözümleneden göstergebilimsel çözümlemeye geçerken düzanlam (denotation), yananlam (connotation), üstdil (metalanguage) gibi gösterge düzlemlerinden yararlanmıştır. Bu üç anlamlama dizgesi de bir anlatım (gösteren) ve bir içerik (gösterilen) dizgesine sahiptir.

- Gösteren, gösterilen ve göstergeden oluşan ilk dizge bize düzanlamı verir. Düzanlam, anlamlandırma düzeyinde ilk sırada yer alır ve görünür haliyle anlama göndermede bulunur. Yananlam düzlemi ilk dizgenin göstergesini kendi dizgesinin göstereni haline getirir.

- Barthes'a göre "birinci dizge düzanlam; birinci dizgeyi kapsayan ikinci dizgeyse yananlam düzlemini oluşturur. Öyleyse, 'bir yananlam dizgesi, anlatım düzleminin de bir anlamlama dizgesince oluşturulduğu dizgedir.'
- Birincil dizge ikincil dizgenin göstereni durumuna gelince yananlam ortaya çıkar. Ancak birincil dizgenin göstergesi ikincil dizgenin gösterileni olursa yananlam düzleminde ters bir üstdil düzlemi oluşur. "Bir üstdil, içerik düzlemi de bir anlamlama dizgesince kurulmuş bir dizgedir. Şöyle de diyebiliriz: Bir gösterge dizgesini inceleyen bir gösterge dizgesidir"

- Barthes Paris'te pek çok simgesel mimari olmasına rağmen Eiffel Kulesi'nin yüksekliğinden dolayı modern dönemde simgeselleştiğini, Kule'nin ziyaret edilen şehrin bir kulesi olduğunu belirtir. "Bakış ve nesne olarak Eiffel Kulesi -onun belki de en yoğun yaşamı buradadır- aynı zamanda bir simgedir ve bu rol hiç umulmadık bir gelişme göstermiştir. Kuşkusuz, başından beri Kule, Devrimi (devrimin yüzüncü yılıydı) ve Sanayi'yi (sanayinin Büyük Sergisi'nin yılıydı) simgelemeliydi. Ne var ki bu simgeler varlıklarını hiç korumadı ve başka simgeler gelip onların yerini aldı. Toplumsal simge, demokrasiye ait değil de, Paris'e ait oldu" (Barthes, 2015: 32). Kule düzdeğişmece yoluyla Paris'in kendisi haline gelmiştir. Her ne kadar Paris daha önceleri de meşhur bir şehir olsa da modern zamanlarda taticilerin kitlesele olarak ziyaret ettiği bir yer olmuştur.

Gösterge

Gösteren

(Biçim)

Gösterilen

(İçerik)

Şekil: 5 R. Barthes'ın gösterge şeması

Bir reklamın göstergebilimsel çözümlemesi

- Gösterge : Otomobil Kış Lastiği
- Gösteren : Lassa
- Gösterilen : Sağlık
- Semantik : Dünya rekoru kıran sporcuların soğuk hava koşullarında yere sağlam basan ayak tabanları ve toprak arasındaki bağlantı anlamına uygun.
- Sentaks : Gösterilen ile reklam müziği sözleri arasındaki; sembollerle aktarım ilişkisi uyumlu.
- Pragmatik : Faydacılık ve güvenlik açısından karlı bir çıkar payı ön planda. Dolayısıyla kullanılan simgeler 34 saniyede kişiler üzerinde etki bırakabiliyor.

Bu bir pipo değildir.

- Gösterenler gerçek nesnelere değil kavramları gösterir.

- Gösterenleri okumaya başladığımızda yani zihinsel kavramlarla karşılaştığımızda “Gösterge” haline gelir.
- Gösterenle gösterilen arasında ilişki kurulmasına “anlamlama” denir. Bir göstereni gördüğümüz zaman onun ne anlama geldiği zihnimizde oluşur.
- Gösterilenler bizim kültürel deneyimlerimizin sonucudur.
- Göstergebilim anlamın oluşumunda “okur”a önemli bir görev yükler.

- "Gösterilen" kavramlar kültürel bir bağlama sahiptir. Kavramlar toplumların ortak paydaları sayılır, bireysel değildir.
- Bir çok yapıtın yan anlam anahtarı kendi içinde saklıdır. Kolay çözümlenen bir yapıt bayağı, çok zor çözümlenen bir yapıt ise sıkıcıdır. İyi yapıt bu dengeyi en iyi koruyandır.
- Göstergibilim her şeyi söylemek yerine derin anlam yapıları içinde her şeyin birbiriyle bağıntılı olduğunu iddia eder.